

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่การสื่อสารของมนุษย์ได้รับการพัฒนาขึ้นตามลำดับ จะพบว่าสิ่งหนึ่งทีพัฒนาควบคู่มากับการสื่อสารของมนุษย์ก็คือ การถ่ายทอดเรื่องราวหลากหลายในรูปแบบหรือวิธีการต่างๆ เริ่มต้นตั้งแต่ในยุคโบราณอาศัยวิธีการบอกเล่าผ่านภาษาพูดเพื่อการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องด้วยว่าเพราะในยุคนั้นยังอาจเป็นยุคเริ่มต้นของการค้นคิดประดิษฐ์ตัวอักษรหรือภาษาเขียน เพื่อนำไปสู่การบันทึกเรื่องราวต่างๆ ลงเป็นลายลักษณ์อักษรในการสื่อสารเนื้อความหรือเรื่องต่างๆ อันส่งผลทำให้ส่วนใหญ่การสื่อสารในยุคนั้นต้องอาศัยวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวด้วยภาษาพูดเป็นหลัก ซึ่งก็อาจรวมไปถึงอาจสื่อสารความด้วยสัญลักษณ์ภาพ กิริยาท่าทาง หรือนิทานปรัมปราต่างๆ เป็นต้น โดยเนื้อหาในการนำเสนอของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ ของในแต่ละชุมชนหรือสังคม การสื่อสารในรูปแบบหรือวิธีการต่างๆ จึงเป็นการนำมนุษย์ไปสู่ประสบการณ์มากมาย ทำให้มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิต ทำให้เข้าใจเหตุการณ์รอบๆ ตัวและในบางขณะอาจเล่าเพื่อให้ความบันเทิงควบคู่กันไปด้วย ดังที่ วรรณพรหมกบุตร (2534 : 22) กล่าวถึงลักษณะของการสื่อสารด้วยรูปแบบหรือวิธีการในยุคต้นๆ ไว้ว่า

การเผยแพร่ข่าวสารไปยังบุคคลจำนวนมาก ในอดีตมีทั้งที่เป็นการสื่อสารข้ามสังคมและการสื่อสารข้ามกาลเวลาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อๆ มา ตัวอย่างของการสื่อสารไปสู่คนจำนวนมาก โดยปราศจากการใช้เครื่องมือทางเทคนิคอันสลับซับซ้อนในอดีตได้แก่ การเผยแพร่คำสอนทางศาสนาโดยนักบวชหรือเหล่าสาวกที่เดินทางไปสถานที่ต่างๆ การเผยแพร่ความรู้ ความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ ผ่านพ่อค้าหรือนักแสวงโชคที่เดินทางผ่านสังคมหรือชุมชนต่างๆ รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ ความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ ในแต่ละชุมชน โดยใช้ประโยชน์จากคำบอกเล่าที่มีลักษณะเป็นนิทาน หรือตำนานพื้นบ้าน กวีและบทเพลง เป็นต้น....

แต่เดิมรูปแบบและวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวด้วยภาษาพูดคงจะเล่ากันเฉพาะกลุ่ม เพราะเมื่อมนุษย์ได้มาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมที่ต้องการหาสิ่งที่จะทำให้เกิดความสนุกสนาน ครื้นเครงในรูปแบบหรือวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นวิธีที่กลุ่มคนจะสื่อสารกัน ก็มัก

จะเป็นการนำเรื่องราวต่างๆ ของตนเองมาสื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่องสู่กันฟัง แต่ต่อมารูปแบบ วิธีการ นำเสนอหรือวิธีการสื่อสาร ก็ได้รับการพัฒนาควบคู่กับพัฒนาการนวัตกรรมของสื่อ ได้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการนำเสนอเรื่องราวด้วย ดังที่จะเห็นได้จากลำดับ พัฒนาการของสื่อทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยู โทรทัศน์ ที่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการ นำเสนอเรื่องราว อาทิเช่น จากเดิมที่การนำเสนอเรื่องถูกถ่ายทอดในรูปแบบหรือลักษณะของคำพูด สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ยังไม่ได้มีการบันทึกเก็บรักษาไว้ในรูปแบบลายลักษณ์อักษร วิธีการถ่ายทอดเรื่องจะถูกนำเสนอในรูปแบบของมุขปาฐะ ซึ่งต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปสู่วิธีการ ถ่ายทอดเรื่องในรูปแบบที่เป็นการเล่าแบบตัวอักษรหรือ "สื่อสิ่งพิมพ์" ที่คุณสมบัติสามารถเก็บ รักษาไว้ได้นาน และสามารถสร้างจินตนาการให้กับผู้อ่านเรื่องราวได้อย่างดี โดยจินตนาการที่จะ เกิดต่อผู้อ่านนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความคิดและจินตทัศน์ของผู้แต่งหรือนักประพันธ์ ในวิธีการนำเสนอ เรื่องราวผ่านตัวอักษร ไม่ว่าจะสื่อออกมาในรูปแบบของร้อยแก้ว ร้อยกรอง เรื่องสั้น นวนิยาย บทความ ประเภทต่างๆ เป็นต้น แต่การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมสื่อเพื่อการสื่อสารนั้น ก็ไม่ได้หยุดนิ่งก็ได้มีการ พัฒนาการไปเรื่อยๆ จากสื่อตัวอักษร ก็นำไปสู่สื่อของเสียงและภาพ ไม่ว่าจะเป็สื่อวิทยุและโทรทัศน์ ที่สามารถเล่าเรื่องได้ทั้งรูปแบบเสียง หรือรูปแบบทั้งภาพและเสียง ซึ่งจากการนำเสนอเรื่อง ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์นี้ ก็ยังทำให้รูปแบบและวิธีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ได้รับการพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามคุณสมบัติของแต่ละสื่อที่สามารถจะนำเสนอได้

และถ้าจะกล่าวถึงในส่วนของเรื่องราวจึงถูกนำเสนอประเภทต่างๆ ก็มีมากมาย หลากหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นประเพณีนิทาน ประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม หรือไม่ก็เป็นเรื่อง ในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งทุกชาติทุกภาษามักจะให้รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดเรื่องในรูปแบบ ต่างๆ มาเป็นวิธีถ่ายทอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องประเภทที่มักจะได้รับ การหยิบยกมาเล่าหรือถ่ายทอดในรูปแบบ วิธีการต่างๆ ก็คือ "เรื่องลึกลับ" ซึ่งเป็นเรื่องที่นำเสนออย่างมากมายว่า แล้วทำไมแม้ โลกของเราจะได้รับการพัฒนาความเจริญล้ำยุคในด้านวัตถุทั้งเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เพียงใด ก็ตาม แต่มนุษยชาติก็ยังคงให้ความสำคัญและถ่ายทอดเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาและ ความสนุกตื่นเต้นจากการได้อ่าน ฟัง หรือสัมผัสสภาพเรื่องลึกลับนี้ ไม่ว่าจะเป็ความน่ามหัศจรรย์ ของปิรามิดในอียิปต์ สามเหลี่ยมเบอร์มิวด้า ตำนานผีดูดเลือดแดร์ริคควีรา เป็นต้น จนกลายเป็น เรื่องราวที่ก็ยังคงได้รับการหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นหัวข้อในการสื่อสารพูดคุยอยู่ตลอดเวลา และสถานที่ แต่หากมาพิจารณาถึงเรื่องลึกลับในประเทศไทยที่ได้รับการนำมาเล่าสู่กันฟังมาเป็น เวลานาน ก็คงเห็นได้ชัดเจนจากเรื่องลึกลับของ "แม่นาคพระโขนง" หรือ "นางนาก" ทั้งนี้เพราะใน เรื่องลึกลับเรื่องนี้ได้รับการบันทึกและเล่าเรื่องกันมาด้วยรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่แตก

ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของนวนิยาย ละครภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ในลำดับต่างๆ มากมาย แต่ในทุกวันนี้ เรื่องลี้ลับนี้ก็ยังคงถูกนำเสนอผ่านในสื่อต่างๆ สืบมาตามแต่ยุคสมัยจะนิยมเล่ากัน ดังที่ วิชุดา ปานกลาง (568:2539) ได้กล่าวไว้ว่า

“สำหรับผีไทยที่ฝังอยู่ในจิตใจคนไทยมานานแสนนาน เห็นจะเป็นผีแม่นาคพระโขนง “แม่นาคพระโขนง” เป็นเรื่องเล่าขานกันมาเป็นเวลา 120 กว่าปีมาแล้ว ผู้ที่ปลุกผีแม่นาคให้มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นคนแรกคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมรธาธิประพันธ์พงษ์ ได้ทรงนำเรื่อง “อีนากพระโขนง” ออกแสดงที่โรงละครปริตาลัย จนเป็นข่าวเกรียวกราวในหน้าหนังสือพิมพ์ หลังจากที่นำเรื่องแม่นาคไปแสดงเป็นละครแล้ว ยังมีคนติดใจผีแม่นาคอยู่มากพอสมควร จึงมีบริษัทภาพยนตร์หลายแห่งได้นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ขึ้นหลายบริษัทด้วยกัน”

นอกเหนือจากเรื่องเล่าผีแม่นาคพระโขนงแล้ว ก็ยังมีเรื่องราวของผีประเภทต่างๆ ที่ถูกหยิบมาเป็นเรื่องลี้ลับที่น่ากลัวตื่นเต้นอยู่เสมอ อาทิเช่น ผีตายทอกลม ผีตานี ผีตะเคียน ผีพราย เป็นต้น ซึ่งแต่ละเรื่องเล่าที่ถูกนำมาถ่ายทอดนี้ ก็มักจะมีลักษณะในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนออาจคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน โดยอาจแตกต่างตรงรายละเอียดของการเกิดเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างๆ เท่านั้น แต่โดยส่วนใหญ่ก็ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ถูกนำมาเล่าให้ฟังต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมของสื่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปก็ตาม แต่เรื่องลี้ลับก็ยังคงได้รับความนิยมในการนำมาเสนอรูปแบบต่างๆ อยู่ตลอดเวลา โดยในแต่ละสื่อที่นำเรื่องราวเหล่านี้ เริ่มต้นในยุคที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและที่เห็นได้อย่างชัดเจนนั้น ก็ได้มีนักประพันธ์หลายท่านที่นำเรื่องลี้ลับนี้มาร้อยเรียงเป็นตัวอักษรในรูปแบบของเรื่องสั้นที่โด่งดังในยุคก่อน และด้วยความที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์นั่นเอง จึงทำให้ผู้ประพันธ์สามารถที่จะนำเสนอเรื่องราวของตัวละคร รวมทั้งสามารถที่จะบรรยายเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นเหม เวชกร หรือ ท.เลียงพิบูลย์ เป็นต้น และสำหรับปัจจุบันนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ก็ยังคงมีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้เหมือนเช่นในอดีต เพียงแต่ว่ารูปแบบการนำเสนอจะเปลี่ยนแปลงไป นอกจากเรื่องราวที่เล่าเรื่องลี้ลับที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของเรื่องสั้นที่ถ่ายทอดผ่านตัวอักษรบนหนังสือต่างๆ แล้ว เรื่องลี้ลับก็ยังมี การนำเสนอผ่านสื่อที่เป็นทั้งเสียง และภาพ ไม่ว่าจะเป็นในสื่อภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ มาตามลำดับเวลา

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะยุคสมัยใด บริบทของ แต่ละยุคจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม และกรอบกับการเปลี่ยนแปลงของตัวสื่อไม่ว่าจะเป็น เทคโนโลยีในการสื่อสารและรูปแบบของการนำเสนอทั้งในสื่อวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ หรือแม้กระทั่งโทรศัพท์ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารก็ตาม แต่การนำเสนอเรื่องลึกลับเหล่านี้ที่ผ่านใน แต่ละสื่อก็ยังคงได้รับความนิยมอย่างดีมาโดยตลอด ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอเรื่องลึกลับเหล่านี้ในสื่อต่างๆ ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง และในการนำเสนอแต่ละสื่อมีความเหมือนและแตกต่างกันในวิธีการ รูปแบบอย่างไร ทั้งๆ ที่มีการนำเสนอเนื้อหาเรื่อง ลึกลับในเนื้อหาที่เหมือนกัน

ปัญหาวิจัย

1. รายการวิทยุ โทรทัศน์ และโทรศัพท์ที่นำเสนอเรื่องลึกลับ มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนออย่างไร
2. ในรายการวิทยุ โทรทัศน์และโทรศัพท์ มีความเหมือนหรือแตกต่างในส่วน ของรูปแบบ เนื้อหา วิธีการนำเสนอเรื่องลึกลับอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอเรื่องลึกลับใน รายการวิทยุ โทรทัศน์ และโทรศัพท์
2. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอเรื่องลึกลับในรายการ วิทยุ โทรทัศน์และโทรศัพท์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ ของรายการที่นำเสนอเรื่องลึกลับในแต่ละสื่อประเภทต่างๆ ที่ได้มีการนำเสนอเนื้อหาหลักของรายการ ที่เกี่ยวกับเรื่องลึกลับเหล่านี้ไว้ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ และโทรศัพท์

สำหรับวิธีการในการคัดเลือกรายการที่นำเสนอเรื่องลึกลับนั้น ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกส่วนใหญ่จะเป็นรายการที่ยังคงมีการออกอากาศอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่ารายการที่มี รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอเรื่องลึกลับเหล่านี้ยังคงอยู่ในความนิยม โดยการคัดเลือกรายการ

ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการคัดเลือกรายการวิทยุ โทรทัศน์ และรายการทางโทรศัพท์ มาจำนวน 4 รายการด้วยกัน ดังนี้

1. รายการวิทยุ "The Shock" ออกอากาศทางคลื่นวิทยุ FM.94 ททบ. 5 Radio ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 00.00-03.00 น. ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 – เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 จำนวน 20 รายการ
2. รายการวิทยุ "ชมรมลูกนกฮูก" ออกอากาศทางคลื่นวิทยุ AM.576 MHz. ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 19.30-20.00 น. ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2543 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 จำนวน 38 รายการ
3. รายการโทรทัศน์ "มิติลับ" ออกอากาศทางโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ทุกวันพุธ เวลา 22.00 – 23.00 น. ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2543 – เดือนมกราคม พ.ศ.2544 จำนวน 12 รายการ
4. รายการโทรศัพท์ "TA Phone Club" ช่วง "ชนลูกปลุกผี" ของบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2543 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 จำนวน 30 รายการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เรื่องลึกลับ

หมายถึง เนื้อหา เรื่องราว ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ ที่เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถให้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ เช่น ผี วิญญาณ อาถรรพ์หรืออำนาจลึกลับ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยนี้จะทำให้ทราบรูปแบบ และเนื้อหาของรายการที่น่าเสนอเรื่องลึกลับในรายการวิทยุ โทรทัศน์และโทรศัพท์ อันส่งผลให้ผู้ผลิตรายการที่ต้องนำเสนอเรื่องลึกลับแบบนี้ ได้นำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการนำเสนอเรื่องให้ดียิ่งขึ้นไป

2. เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์นำไปประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาทฤษฎี
ในเชิงของการผลิตรายการที่มีการนำเสนอ ในลักษณะของการนำเสนอ
เรื่องในประเภทเรื่องอื่นต่อไป
3. การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลอื่นๆ ที่มีความสนใจการ
นำเสนอเรื่องลับในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย